

Hei Timatanga

E takatū ana mātou ki te whakarite i tēnei arotakenga e pūrangiaho ai ngā wheako kaikiri e pāngia ana e Ngai Māori. He pātai ēnei e kimikimi ana i ōu ake wheako kaikiri, ao mai, pō mai.

Ka uiuitia e koe ki ēnei kaupapa:

- *Te whiwhi āwhina*
- *Ngā whakaahuahanga ā Ngai Māori nā te hunga pāpāoho*
- *Ingoa tūpuna, ingoa Māori rānei*
- *Kai Māori*

Kia kotahi noa iho te arotakenga ki a koe. E āhei ana koe te hoki whakamuri, te tīni ō whakautu. Kāore he whakautu hē, he whakautu tika rānei. Ka mātua i ōu ake wheako, whakaaro hoki.

Ka noho muna āu whakautu, tē tāea e mātou te kite i āu whakautu. Mēnā e hiahia

ana koe kia maunutia, tēnā whakamōhio atu ki te kairangahau, māna āu whakautu e maunutia.

Nāu te arotakenga nei i whakaputa?

- Āna
- Kāore

Tuatahi mai, he pātai māu

He Māori koe?

- Āna
- Kāore

Tō momo

Kōhea tō wāhi noho?

He aha tō pakeke?

He aha tō ira?

- Wahine
- Tāne
- Whakawahine
- Whakatāne
- Ira kore
- Kāore he kōwhiringa
- Tē whakamōhio atu

Ngā Pātai

*Ka uiuitia koe i nga tūāhua i **Aotearoa** nei*

Ki te aro koe ki tō ake oranga, ka HIA te pānga o te kaikiri ki a koe, ao mai, pō mai?

- Nui rawa
- Ahua nui
- Tōna nui nei
- Iti noa
- Kua kore

E māmā ana tō noho hai Māori? E āhei ana koe te whakaatu i tō Māoritanga?

- Ki ngā wā katoa
- Te nuinga o te wā
- Ki ētahi wāhi

- Iti noa
- Kāore

Kōhea te wāhi e mauru rawa tō noho hai Māori?

- Ki ngā wāhi katoa
- Ki te kāinga
- Ki ngā whare matauranga
- Ki te wāhi mahi
- Ki ngā whare hākinakina
- Ki te marae
- Ki ngā huihuinga
- Ki te hāpori
- Ki ngā huinga ā iwi
- Ki ngā huinga haahi
- Ki wāhi kē (*tēnā whakamārama mai*)

He aha i māmā ai tō noho hei Māori?

- Ko te whānau
- Ko ētahi atu Māori
- He wāhi e mohio paitia ahau
- He āheinga ōku te kōrero i te reo Māori
- Ka tangata whenua ahau
- Ka maruwehitia ahau
- Whakautu kē atu (*Tēnā whakamārama mai*)

Te Mana Ārai

Ko ngā pātai e whai ake nei, e ai ki ngā wheako kaikiri āu ki ngā toa hokohoko. Hei tauira, i ā koe e hoko waea hou, e utu pire ana, ki te hokomaha, ki ngā tari Kāwanatanga rānei. E tiro whānuitia ana mātou ki ngā wheako a Ngai Māori ki ngā whare hokohoko.

E whakapae ana koe ka whakarerea koe e ngā kaimahi toa, ko tō Māoritanga te take?

- I ngā wā katoa
- Te nuinga o te wā
- Ki ētahi wāhi
- Iti noa
- Kāore

Ki tāu e whakapae nei, ka nui tā rātou kaupare i ā koe nā:

- Te pōhēhē he rawakore koe
- Te āmaimai nō rātou ki a koe
- Te pōhēhē kei whānako koe
- Te kaikiri
- Whakautu kē atu (*Tēnā whakamārama mai*)

Kua whaiwhai haeretia koe ki rō toa, kua tona rānei kia huakina tō pēke?

- Āna
- Kāore
- E aua / Tē mōhio

Ka pēhea te nui ō tēnei āhuatanga?

- Ki ngā wā katoa
- Te nuinga o te wā
- Ki ētahi wāhi
- Iti noa
- Kāore

Mēnā koe e hoko ana, ka pēhea te tinga o te hoatu i ngā hua e iti noa te kounga, te utu hoki?

- Nui te tinga
- Ahua tinga ana
- Kauga e nui te tinga

Mēnā, ki ō whakaaro, i tūkinotia koe ki te pae hokohoko, ka pēhea koe?

- Meatia atu, kei te tūkinotia koe
- Tohea te tangata nānā koe i maukinotia
- Whai kaiāwhina hou
- Tonoa te rangatira o te toa
- Whakarerea te tūāhuatanga
- Whakamōhiotia atu ki ō whānau, ō hoa
- Waihō kia muna
- Tē hoki atu
- Kataina te tangata
- Tē urupare
- Tētahi atu (*Tēnā whakamārama mai*)

Mēnā koe e tūkinotia ki te pae toa i runga i tō Māoritanga, ka pēhea ngā kare a roto...

- Pōuri
- Ngākau whakaiti
- Whakamā
- Riri
- Pukukata
- Ngākau whakamomori
- Wiriwiri ā te tinana
- Pōhēhē
- Kāore he paku aha
- Tētahi atu (*Tēnā whakamārama mai*)

Mēnā, ki ō whakaaro, i tūkinotia mā runga waea, i runga i tō Māoritanga, ka pēhea koe...

- Meatia atu, kei te maukinotia koe
- Tohea te tangata nānā koe i tūkinotia
- Whai kaiāwhina hou
- Tonoa te rangatira o te toa

- Whakarerea te tūāhuatanga
- Whakamōhiotia atu ki ō whānau, ō hoa
- Waihō kia muna
- Tē hoki atu
- Kataina te tangata
- Tē urupare
- Tētahi atu (*tēnā whakamārama mai*)

I ā koe e hokohoko ana, kua kitea e koe he Māori kē atu e tūkinotia ana?

- Āna, i ngā wā katoa
- Āna, i ētahi wā
- Kāore, korekore rawa
- E aua/Tē mōhio

Ngā whakaahuahanga o Ngai Māori nā te hunga pāpāoho

Ko ngā pātai e whai ake nei e hāngai ana ki te whakaahuahanga o Ngai Māori nā te hunga pāpāoho. E whai ake nei ko ngā pikitia me ngā kupu e hāngai ana ki te ahurea Māori, ki a Ngai Māori hoki. He pakoko, he kawepūrongo, he pae pāpāho pāpori hoki.

Photo credit: gdc.govt.nz.

Photo credit: stuff.co.nz

Photo credit: Wikimedia commons

Photo credit: stuff.co.nz

Ko ēnei pakoko ki Aotearoa nei e whakanui ana i te taenga mai o tauwiwi. Waihoki, e whakanui ana i te riro whenua atu i te Māori.

Tēnā whakamārama mai ō kare ā roto mo te tuhinga nei?

- Pōuri
- Ngākau whakaiti
- Whakamā
- Riri
- Pukukata

- Ngākau whakamomori
- Wiriwiri ā te tinana
- Pōhēhē
- Kāore he paku aha
- Tētahi atu (*Tēnā whakamārama mai*)

I ngā kawepūrongo, ka pēhea te nui o tō āmaimai mēnā he Māori te tangata?

- Ki ngā wā katoa
- Te nuinga o te wā
- Ki ētahi wāhi
- Iti noa
- Kāore

Ki ōu whakaaro, ka tūkinotia te Māori e ngā kawepūrongo auraki?

- Ki ngā wā katoa

- Te nuinga o te wā
- Ki ētahi wāhi
- Iti noa
- Kāore

Ka pēhea ngā kare ā roto i ā koe e kite ana i a Ngai Māori e tūkinotia ana e ngā kawepūrongo auraki?

- Pōuri
- Ngākau whakaiti
- Whakamā
- Riri
- Pukukata
- Ngākau whakamomori
- Wiriwiri ā te tinana
- Pōhēhē
- Kāore he paku aha
- Tētahi atu (*Tēnā whakamārama mai*)

I ā koe e kitea ana i a Ngai Māori e tūkinotia ana e ngā kawepūrongo auraki, ka aha koe

- Tohe mā runga ipurangi
- Tuhi reta ki te kaiwawāhi matua
- Pōhi mā runga pae pāpāho pāpori (Pae Tihau, Pae Āhua, Pukamata)
- Tohea te Kaiwhakapāoho
- Meatia ki tō whānau, ō hoa rānei
- Tē aro atu
- Tētahi atu (*Tēnā whakamārama mai*)

E maumahara ana koe i nga kiriata nō tāwāhi e tūkinotia ana, e kaikiritia ana, e patua ana i ngā iwi taketake?

- Āna
- Kāore
- E aua

Kā pēhea ngā kare ā roto?

- Pōuri
- Ngākau whakaiti
- Whakamā
- Riri
- Pukukata
- Ngākau whakamomori
- Wiriwiri ā te tinana
- Pōhēhē
- Kāore he paku aha
- Tētahi atu (*Tēnā whakamārama mai*)

Ka aha koe?

- Tohe mā runga ipurangi
- Tuhi reta ki te kaiwawāhi matua

- Pōhi mā runga pae pāpāho pāpori (Pae Tīhau, Pae Āhua, Pukamata)
- Tohea te Kaiwhakapāoho
- Meatia ki tangata kē atu
- Tē aro atu
- Tētahi atu (*Tēnā whakamārama mai*)

E ai ki te whakaaro Māori, ka taurite ngā kaupapa iwi taketake puta noa i te ao?

- Āna
- Kāore
- E aua

Ingoa Māori, Tupuna hoki

Ko ngā pātai e whai ake nei e hāngai ana ki ngā ingoa Māori. Mēnā koe e āmaimai ana ki te whakautu pātai mo tō ingoa, tēnā mahuetia ēnei pātai.

He nui ngā ingoa Māori i takea mai i ngā tūpuna.

He ingoa tūpuna tōu, he ingoa Māori rānei?

- Āna
- Kāore
- Mahuetia ēnei pātai

E mōhio ana koe nō hea tō ingoa?

- Āna
- Kāore

Ka hia ngā wā ka uitia te tuhinga o tō ingoa?

- I ngā wā katoa
- Te nuinga o te wā
- Ki ētahi wāhi
- Iti noa

Kāore

Ka hia ngā wā ka uitia koe nōhea tō ingoa?

- Ki ngā wā katoa
- Te nuīnga o te wā
- Ki ētahi wāhi
- Iti noa
- Kāore

Ka pēhea ngā kare ā roto i ā koe e hoatu ana i tō ingoa ki a tauīwi?

- Pōuri
- Ngākau whakaiti
- Whakamā
- Riri
- Pukukata
- Ngākau whakamomori
- Wiriwiri ā te tinana

- Pōhēhē
- Kāore he paku aha
- Tētahi atu (*Tēnā whakamārama mai*)

He aha tō rautaki e pai ai te whakahua tika i tō ingoa?

- Meatia atu, kei te tūkinotia koe
- Tohea te tanga nānā koe i maukinotia
- Whai kaiāwhina hou
- Uitia te rangatira o te toa
- Whakarerea te tūāhuatanga
- Whakamōhiohia atu ki ō whānau, ō hoa
- Waihō kia muna
- Tē hoki atu
- Kataina te tangata
- Tē urupare

- Tētahi atu (*tēnā whakamārama mai*)

Ko te tangata nāna koe i tapaina, i karo ia i ngā ingoa tūpuna?

- Āna
 Kāore
 E aua

Kua tapaina koe i tētahi tamaiti i tō whānau?

- Āna
 Kāore

Tapaina tō tamaiti ki tētahi ingoa tūpuna?

- Āna
 Kāore

Kua whakaakona tō tamaiti ki ngā rautaki e pai ai te whakahua tika i tōna ingoa?

- Āna
- Kāore
- E aua

I karo koe i te ingoa tupuna hei ingoa mō tō tamaiti?

- Āna
- Kāore

He aha te take i karo koe i te ingoa tupuna hei ingoa mō tō tamaiti?

Kai Māori

I ngā rā o mua, he tohu te kai Māori i te āheinga o te Māori ki te whāngai i te tangata, i te mana o te haukāinga ano hoki. I ngā wā o mua he māmā noa te puta ki te aru kai, me te whai i te mātauranga o te kai Māori.

He mātauranga kai Māori ki roto i tō whānau?

- Te katoa o te whānau Te nuinga o te whānau
- Ētahi o te whānau
- Iti noa o te whānau
- Kua kore

Ka hia ngā wā kohi kai ai tō whānau?

- Ki ngā wā katoa
- Te nuinga o te wā
- Ki ētahi wāhi
- Iti noa

Kāore

Mēnā āhei, tēnā tuhia kia toru ngā kai Māori kua horahia ki tō marae, kāinga rānei

Tahi

Rua

Toru

Kei te horahia tonutia aua kai i ēnei rā?

- Āna
- Kāore
- Ki ētahi wāhi
- E aua

E pēhea ana ō kare ā roto mō ngā kai Māori kua horahia ki tō marae, kāinga rānei?

- Whakahīhī pai
- Hono ana ki aku tupuna
- Ngata ana
- Mauru ai
- Ihiihi
- He oranga wairua
- Kāore he paku aha
- Tē rata atu ki te haunga
- Tētahi atu (*tēnā whakamārama mai*)

Ka pēhea ō kare ā roto ki te kore he kai Māori e horahia ana ki tō marae, kāinga rānei?

- Pōuri
- Ngākau whakaiti

- Whakamā
- Riri
- Pukukata
- Ngākau whakamomori
- Wiriwiri ā te tinana
- Pōhēhē
- Kāore he paku aha
- Tētahi atu (*Tēnā whakamārama mai*)

Ka pēhea te nui o te hirahira ki te hauhake me te kōhi kai Māori?

- Hirahira ake nei
- Hirahira rawa
- Tōnā hirahira nei
- Ahua hirahira
- Kāore he paku aha

Kua mimiti hāere te mōhiotanga a Ngai Māori ki te Kai Māori, ki te koha kai me te kai. Kei pēhea ō kare ā roto?

- Pōuri
- Ngākau whakaiti
- Whakamā
- Riri
- Pukukata
- Ngākau whakamomori
- Wiriwiri ā te tinana
- Pōhēhē
- Kāore he paku aha
- Tētahi atu (*Tēnā whakamārama mai*)

He aha āu mahi Kai Māori?

- Te tunu kai mō te whānau, hapū, iwi rānei
- Whakatupu kai Māori/rongoā

- Kaitiakitanga
- Tohea i ngā mahi tūkino taiao
- Kohi kakano
- Tē mahia
- Mahi kē atu (*Tēnā whakamārama mai*)

Final

He aha te nui o te pānga o te kaikiri ki tō whānau?

- Nui rawa
- Āhua nui
- Tōna nui nei
- Iti noa
- Korekore rawa

He āpitihanga āu?